

DMYTRO BUCZKO
(8 XI 1937–11 II 2014)

Jedenastego lutego 2014 r. odszedł na zawsze nasz Kolega, wieloletni przyjaciel i uczestnik wielu polskich konferencji onomastycznych, Profesor Dmytro (Hryhorowycz) Buczko. Urodził się 8 listopada 1937 r. w małej miejscowości Zakopce (część wsi Sucha Wola) w pow. lubaczowskim (woj. lubelskie). Jesienią 1945 r., w związku z zarządzeniem przez komunistyczną władzę wysiedleń autochtonicznej ludności po obu stronach nowej granicy państwowej Polski i ZSRR, został wraz z rodziną deportowany do miasteczka Kozłów w rejonie tarnopolskim na Ukrainie. Z domu wyniósł znajomość polszczyzny w jej kresowym wydaniu.

Ukończył Uniwersytet Lwowski w 1960 r. na kierunku filologicznym, po czym został zatrudniony w Instytucie Nauk Społecznych Akademii Nauk USRR (od 1966 r. na etacie wykładowcy). Tam zetknął się z prof. L. L. Humećką, wybitną uczoną, która stała się dla niego wzorem i przewodnikiem po świecie filologii¹. Po sześciu latach w INS AN USSR przepracował następne trzy na uniwersytecie w Czerniowcach, po czym powrócił do Lwowa, aby w Katedrze Języka Ukraińskiego na Uniwersytecie Lwowskim przygotować dysertację doktorską („kandydacką”), poświęconą toponimom ukraińskim na *-ivci||-ynci*². Jego opiekunem naukowym był prof. I. I. Kowaluk, kolejna wybitna postać ukraińskiego językoznawstwa. Po otrzymaniu doktoratu kierował katedrą języka ukraińskiego na uniwersytecie w Czerniowcach. W 1993 r. uzyskał habilitację na podstawie monografii („dysertacji doktorskiej”) poświęconej ojkonimii Pokucia³, zaś w 1994 r. został profesorem. Przeniósł się do Tarnopola, na tamtejszy Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodymyra Hnatiuka, gdzie kierował katedrą języka ukraińskiego i językoznawstwa ogólnego, a od 1999 r. — katedrą języków słowiańskich. Z właściwą sobie energią tchnął życie w uczelnianą twórczość publikacyjną, redagując m.in. czasopismo „Наукові записки. Серія: Мовознавство”. Organizował spotkania i konferencje naukowe, wykładał na kilku uczelniach wyższych Ukrainy. Przez pewien czas (1998–2003) pracował jako profesor nadzwyczajny na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Z Polską przez całe swoje życie naukowe utrzymywał żywe kontakty, uczestnicząc w licznych konferencjach i zjazdach językoznawczych. Przez długi czas On i Jego żona Hanna byli jedynymi przedstawicielami Ukrainy na odbywających

¹ Wspomina o tym prof. J. Karpenko w artykule jubileuszowym „Талановитий дослідник, видатний ономаст” (Наукові записки. Серія Мовознавство. Тернопіль 2007, с. 5–14).

² Д. Г. Бучко. Українські топоніми на *-ivci, -ynci*. Автореферат. Львів 1972, с. 22.

³ Tenże. Походження назв населених пунктів Покуття. Львів 1990, с. 143.

się systematycznie konferencjach onomastycznych w Polsce i Czechosłowacji. Przyjeżdżało na nie w miarę stałe grono onomastów z tych krajów, a także z NRD, co sprzyjało wytworzeniu się pewnej nieformalnej wspólnoty naukowej, połączonej podobnymi założeniami metodologicznymi. Dzięki uczestnictwu naukowego małżeństwa Dmytra i Hanny Buczków na konferencjach tych prezentowana była onomastyczna problematyka ukraińska, o czym świadczą pokonferencyjne publikacje. Dmytro Buczko jeździł na kongresy i konferencje naukowe nie tylko do Polski, ale także do innych krajów (np. do Austrii i na Białoruś). Brał także udział w wielu konferencjach krajowych, w tym w kongresach ukrajinistycznych.

Doskonale wykształcony, czytany, interesował się głównie historią języka i onomastyką. Był ogromnie pracowity. Jego dorobek to ponad 150 prac naukowych, poświęconych głównie toponimii, chociaż wspomnieć trzeba także o cennych opracowaniach z historycznej leksykografii Ukrainy⁴. Należał do tych naukowców, którzy zajmowali się swoimi tematami z potrzeby serca, nie tylko rozumu. Nauka Go interesowała i pochłaniała, miał żywy umysł, był otwarty na nowatorskie idee, chłonał nowe inicjatywy i chętnie się do nich przyłączał. To był świat, który dzielił z żoną Hanną Buczko, również językoznawczynią i onomastką. Pamiętam, jak entuzjastycznie zaangażował się w projekt „Słowiańskiego atlasu onomastycznego”. W tej koncepcji chodziło o jednolity schemat strukturalnego opisu i klasyfikacji nazw miejscowych zachodniej Słowiańszczyzny; projekt opracował i opublikował w 1988 r. zespół złożony z R. Šrámka (Czechy), E. Eichlera (Niemcy), H. Borka (Polska) i M. Majtána (Słowacja). Dmytro Buczko uważał, że do celów porównawczych należy tę koncepcję rozszerzyć na obszar Ukrainy⁵. Wspomnił o tym we wstępie do swojego słownika a tergo ojkonimów Ukrainy: „Spodziewamy się — pisał — że słownik ten przyczyni się do rozwoju badań o charakterze arealowym i strukturalno-słotwórczym nazw miejscowości na terenie całej Ukrainy, stworzy doskonałą bazę dla ułożenia «Słowiańskiego atlasu onomastycznego»”⁶. Interesował się wymiarem praktycznym badań toponimicznych i udzielał się jako ekspert w gremiach standaryzujących ukraińskie nazwy geograficzne.

Poświęcił kilka publikacji problematyce swojej rozprawy doktorskiej o toponimach na *-ivci||-ynci*, śledząc m.in. ich rozprzestrzenianie się z zachodu na wschód oraz nawiązania słowackie i południowosłowiańskie. Jego słownik a ter-

⁴ Tenże. „Словарь малоросійського наречія” О. Павловського (з історії української мови). Київ 1970, s. 91–115.

⁵ Tenże. Засади укладання Ономастичного атласу України. Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Мовознавство. Вип. 1. Тернопіль 1998, s. 35–39.

⁶ Д. Бучко. Інверсійний словник ойконімів України/D. Buczko. Słownik a tergo ojkonimów Ukrainy. Lublin: Redakcja Wyd. KUL, 2001, s. 7.

go ukraińskich nazw miejscowości⁷ zawiera 41 755 haseł i jest pierwszym takim słownikiem na Ukrainie i jednym z niewielu w Słowiańszczyźnie⁸.

Ciekawą i cenną inicjatywą była także publikacja słownika ukraińskiej terminologii onomastycznej, we współautorstwie z Natalią Tkaczową⁹. Liczne zmiany, jakim uległ zasób onomastycznej terminologii pod koniec XX i na początku XXI w., zdezaktualizowały zestaw haseł zawartych w wielojęzycznym słowniku lingwistycznej terminologii słowiańskiej z lat siedemdziesiątych XX w. oraz późniejszym słowniku terminologicznym słowiańskiej onomastyki (1983). Słownik D. Buczki i N. Tkaczowej wpisał się w terminologiczny nurt badawczy ICOS, zasygnalizowany na spotkaniu w Pizie (2007). W słowniku wykorzystano metody nowoczesnego terminoznawstwa i zarejestrowano najważniejsze osiągnięcia w zakresie onomastyki słowiańskiej w wykazie, liczącym blisko 400 różnojęzycznych pozycji (w tym bardzo wiele polskich). Słownik zawiera ponad 2000 haseł, a prócz tego zarys badań nad ukraińską terminologią lingwistyczną (w szczególności onomastyczną) i wykaz podstawowych źródeł historycznych do badań onomastycznych.

W 2013 r. Dmytro Buczko wraz z żoną wydał swego rodzaju podręcznik, poświęcony historycznej i współczesnej onomastyce ukraińskiej¹⁰. Znalazły się w nim opublikowane i nowo napisane artykuły, poruszające najistotniejsze — zdaniem autorów — zagadnienia teoretyczne. Są tu także rozdziały zawierające ważne i często unikatowe materiały źródłowe. Ten tom okazał się podsumowaniem dorobku naukowego Dmytra Buczki.

W 2007 r., z okazji jubileuszu siedemdziesiątych urodzin, koledzy i przyjaciele ofiarowali Mu swoje prace; ukazały się one w zbiorze wydanym przez uniwersytet w Tarnopolu¹¹. Krąg osób, które nadesłały swoje prace, dobrze ilustrował nie tylko zakres naukowych zainteresowań Jubilata, ale także Jego związki ze światem nauki na Ukrainie i w innych krajach (Czechach, Polsce, Rosji). Jak wspominałam, interesujący, ciepły portret Profesora przedstawił J. Karpenko z Odessy. Odnalazłam w nim Dmytra Buczkę takim, jakim Go znałam od wielu, wielu lat. Pełen humoru, patrzył na świat trzeźwo, ale zawsze z optymiz-

⁷ Warto dodać, że ta licząca 323 strony książka zawiera przedmowę w czterech językach: polskim, ukraińskim, angielskim i niemieckim.

⁸ Autor we wstępie wskazał wzór dla swojej pracy — czeski słownik a tergo K. Olivy (*Retrogradní slovník k dílu Dr. Antonína Profouse «Místní jména v Čechách»*. I–V. Praha 1976). Podobny słownik zawierający materiał polski opracowały E. Jakus-Borkowa i K. Nowik (*Nazwy miejscowości w Polsce. Układ a tergo*. Opole 2010).

⁹ Д. Бучко, Н. Ткачова, *Словник української ономастичної термінології*. Харків 2012, с. 256.

¹⁰ Г. Бучко, Д. Бучко. *Історична та сучасна українська ономастика*. Чернівці 2013, с. 455.

¹¹ Наукові записки. Серія Мовознавство. Тернопіль 2007. Tom zawiera bibliografię prac naukowych Dmytra Buczki do 2007 r.

zmem, którym zarażał rozmówców i korespondentów (kiedy się jeszcze pisało listy, a nie maile). W przyjaźni był bezpośredni, szczery i niezwykle uczynny. Ujmowało Jego oddanie nauce i rodzinie, o którą dbał i bardzo się troszczył. Energiczny, wesoły i serdeczny, pozostanie w naszej pamięci jako znakomity śpiewak o pięknym, głębokim głosie, uświetniający wieczory towarzyskie na konferencjach onomastycznych.

Zmarł po krótkiej chorobie w Tarnopolu 11 lutego 2014 r.

Ewa Wolnicz-Pawłowska